

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

br

Teal

Fritänk

SVENSKT AR

Konstnären

och den som

har varit

konstnär

och den som

har varit

konstnär

och den som

har varit

konstnär

och den som

har varit

konstnär

och den som

har varit

konstnär

STANFORD UNIVERSITY

ALMA MATER

(M) Teol. Frikänd.
Den på order från justitiminister P. A Bergström
den 18 Juni 1888

Konfiskerade

och af polisen beslagtagna,

men af juryn den 31 Juli samma år

Frikända Broschyren

Hvad jag sagt

och

Hvad jag icke sagt.

Föredrag

hållet å Hörsalen i Örebro den 30 maj 1888

af

Viktor E. Lennstrand.
manuel

Jemte

den till rätten inlemnade

Försvarsskriften.

Pris: 50 öre.

Den uttryckt för författaren P. A. Eriksson
den 10 maj 1888

Konfakterade

och af politisk beskaffenhet

hvar af hvilka den 31 juli samma år

Frikända Broschyren

Hvad jag sagt

Hvad jag icke sagt

I följande

aftryck af broschyren

Hvad jag sagt

den 31 juli samma år

Föreläsningen

STOCKHOLM.

J. W. HOLMS BOKTRYCKERI 1888.

Förord.

Juryu frikände mig denna gång, kvarstaden upphäfdes, skriften får läsas och allmänheten blir satt i tillfälle att taga reda på, hvad det är för åsigter myndigheterna vilja hindra spridas.

Detta föredrag var ett svar på ett i Örebro mot mig hållet protestmöte och en vidräkning med mina dervarande motståndare och skrefs endast för det tillfälle, då jag höll det. Meningen var ej, att det skulle tryckas.

Men sedan upprepade framställningar till mig derom blifvit gjorda, fann jag mig böra, trots dess lokala färg, offentliggöra det, för att gifva en större allmänhet än den, hvilken bevisar mina föredrag, tillfälle att en gång själfständigt döma och intaga en sann ståndpunkt i denna strid som är börjad.

Denna strid kommer att blifva allvarlig och utan tvifvel kräfva offer, ty de kristnes makt är stor, men jag tror, att den nu ej kan sluta, förrän frihetens fana svajar på statskyrkans ruiner och sanningens segerhymn sjunges af den nya tidsålderns barn.

Jag sände föredraget sådant det var till trycket och då jag ej blef i tillfälle att själf läsa korrektur, ha flera smärre tryckfel insmugit sig, hvilka dock ej behöfva störa sammanhanget. Före genomläsningen af boken beder jag dock läsaren godhetsfullt rätta följande:

Sid. 16, rad 2 står: kraftfullaste, läs kvalfullaste.

Sid. 26, rad 5 står: gräto och smärta, läs: gräto i smärta.

Till sist ber jag att få påminna om Bernhard af Clairvaux valspråk: MELIUS EST UT SCANDALUM ORIATUR QUAM VERITAS RELINQUATUR.

Göteborg den 20 okt. 1888.

Viktor E. Lennstrand.

Förord

Den här boken är en översättning av den svenska boken "Förord" av den svenske författaren ...

Den här boken är en översättning av den svenska boken "Förord" av den svenske författaren ...

Den här boken är en översättning av den svenska boken "Förord" av den svenske författaren ...

Den här boken är en översättning av den svenska boken "Förord" av den svenske författaren ...

Den här boken är en översättning av den svenska boken "Förord" av den svenske författaren ...

Den här boken är en översättning av den svenska boken "Förord" av den svenske författaren ...

Den här boken är en översättning av den svenska boken "Förord" av den svenske författaren ...

Den här boken är en översättning av den svenska boken "Förord" av den svenske författaren ...

1900

Det är mot den kristna verldsåskådningen jag uppträder — det är mot hela den kristna dogmatiken och mot den kristna etiken i de punkter, der den sammanfaller med dogmatiken.

I ett nummer af Örebro Tidning skref lektor Lyth, att »när allt kommer omkring, så är det icke de systematiska lärorna och de antagna dogmerna, som äro de väsentliga i kristendomen». Men jag påstår, att så är.

Det väsentliga i kristendomen är det, som gör kristendomen till kristendom. Och detta är just dogmerna. De kristna *sedebuden*, tagna ur sitt dogmatiska sammanhang och bedömda i och för sig sjelfva, voro kända flera hundra år före Kristus och predikade i Kina, i Indien, i Grekland af män, som i sedligt hänseende kunna uthärda en jmförelse med apostlarne, — dessa sedelbud förkunnas också i dag af män, som ej erkänna kristendomens gudomliga auktoritet. Det väsentliga i kristendomen, det som gör kristendomen till kristendom, är dogmatiken och *den* är en villfarelse från början till slut.

Jag förnekar öppet och fritt, så att alla höra det, tillvaron af kristendomens gud och jag tager ej tillbaka ett enda ord jag sagt om denna gud — denna gamla testamentets gud och denna nya testamentets gud, denna katekesens och bibliska historiens gud, denna de symboliska böckernas och den augsburgiska bekännelsens gud — denna gud, som hvarje sön-

dag förkunnas i våra kyrkor, ifall presterna hålla den lifstidsed de svurit — denna gud, som predikas i våra bönehus och kapell. Jag säger, hvad jag hundra gånger förut har sagt: *denna gud fins ej till*. Han har icke mera verklighet än Oden, Jupiter och Serapis haft och det *skall* komma en tid, då *han* ej har mera anseende än någon af dessa andra mytologiers gudar.

Denne gud säges hafva skapat verlden på en vecka — d. v. s. framkallat den af intet genom sitt allmaktsord. Hela naturvetenskapen bestrider detta påstående. Vår tid har funnit den stora sanningen om materiens oförstörbarhet. Det fins ingen bildad människa, som förnekar denna sanning, att ingen atom, huru ringa och obetydlig den än är, kan förstöras. *Ingenting* kan förstöras, blott förändras. Men af samma orsak kan icke heller något uppkomma eller bli till i bokstaflig bemärkelse. Materiens oförstörbarhet är detsamma som materiens evighet. Vi veta ej ens, *om* den uppkommit. Vi *måste* åt nöja oss med hvad vi veta: *att* den fins till. *Hur* den blifvit till är en fråga, som *ingen* kan besvara. Detta är just vetandets ödmjukhet att erkänna sin begränsning och från denna gräns säga: här upphör vår insigt. Om det som ligger på andra sidan veta och förstå vi ingenting. Teologien stannar ej vid denna gräns utan fyller det okända bortom med en mängd namn och chimärer blandar ihop dessa med verklighetens förhållanden och bjuder på utförliga beskrifningar på områden, som den mensklige anden ännu ej beträddt, och tror sig veta så mycket, när den ej kan skilja sina fantasier och drömmar från fakta och verkligheten. När människorna ej kände till de sanna orsakerna, tillskrefvo de verkningarna okända makter, som de gäfvö sin egen form och gestalt. Gamla testamentets gud är en jude från början till slut — och när de kristne påstå, att denna gud i mensklig gestalt — denna gud, som är ute och går i paradiset, som superar hos Abraham och samtalar med Moses, är den makt och kraft, från hvilken universum med sina myriader verldar, stjärnsystem och vintergator leder sin upprinnelse — då är detta alldeles, som om en myra skulle säga, att t. ex. det stora slottet här eller den stora kyrkan här eller detta hus

i hvilket vi nu äro samlade, är skapat af intet genom allmaktens ord af en stor myra. Ty denna gud, som omtalas i gamla testamentet är ingenting annat än en förstörd människas — han har samma fel, ofullkomligheter, brister och inskränkningar som människan. Det fins icke *en* egenskap hos människan, som ej äfven kännetecknar denna gud. Han har en synlig kropp, han äter, han behöfver hvila, han vredgas, han ångrar sig, han älskar dem som älska honom, han hatar dem som ej erkänna honom — ja, han har sjelf syndat mot sina egna bud. Jag vet, att detta mitt uttryck stämpas som hädiskt, men det är sanning, och jag kan med bibeln i hand bevisa, hvad jag säger — om man nämligen får ha lika stora anspråk på gud, som man har på en vanlig människa.

Historien har icke att uppvisa någon, som *uttryckligen* befallt att *dräpa så* många familjefäder, mödrar, små barn, gossar och flickor, som den gud, i hvilken mun dessa ord läggas: du skall icke dräpa. Jag frågar eder: fins det *något*, som från den sedliga ståndpunkt, på hvilken vi nu lefva, kan försvara de rysliga djefvulka grymheter och massmord, som *han* befalde sina tjenare att utföra? Man har svarat mig, att dessa hedniska folkslag, kananiter, amoreer och allt hvad de nu heta voro så syndiga, att de måste utrotas. Men jag frågar tillbaks: är detta historiskt bevisadt? Är det manne ej ett löst antagande, tillkommet endast för att gifva guds grymheter ett sken af rättvisa. Knappt det. Ty äfven om dessa folkslag nu voro så onda, så borde väl en gud vetat något medel att göra dem goda. Det synes mig varit en gud mera värdigt, om han *omvändt* dessa folkslag. Men ni frågar: *hur* skulle han kunna göra det? Derpå kan *jag* icke svara. Men en allvis gud, *han* borde vetat det — och en allsmäktig gud borde ha kunnat det.

För att I skolen lära känna denne gamla testamentets gud, så beder jag eder, att så fort I kommen hem, slå upp 31 kap. i 4:de moseb., hvilket handlar om segren öfver midianiterna. I detta rysliga krig, der på guds uttryckiiga befallning allt mankön dödades, alla hustrur dödades, alla barn dödades, alla städer och byar uppbrändes, allt gafs till spillo

sparades dock alla vuxna oskyldiga flickor och dessa uppgifvas varit ej mindre än 32,000. »Och hvar och en af segrarne behöll det byte han sjelf tagit». Först dödas fäderna och alla mödrar, så dödades alla barn och alla ynglingar, så sköflades och ödelades alla hem — blott 32,000 vuxna flickor sparades enligt guds befallning. Behöfver man tveka om, hvilket blef dessa stackars flickors öde? Mina känslor uppröras till den grad vid tanken härpå, att jag saknar ord att rikta mot den gud, som kunde befalla något dylikt. Jag har sagt, att jag hatar och afskyr *denne* grymme, hårdhertade österländske »gud» lika mycket som de kristne afsky djefvulen. Och detta yttrande har man funnit vara hädiskt. O, I blind menniskor, som ännu kunnen älska denna *vidunderliga* gudomlighet! Hafven I då ingen *rättskänsla* — kunnen I verkligen gilla alla skändligheter och alla våldsbragder, därför att en *gud* befalde dem? Vaknen upp och begagna edert sunda förnuft en smula! Fall icke längre ner inför honom och dyrka honom icke som fullkomligheten! Res dig upp från dina knän och nedtysta icke de bättre känslor, som tala i ditt inre! Kalla icke alla dessa grymheter och förfärliga dåd för *gudomliga* gerningar! Jag frågar eder: när gud betar sig på det sättet, *hur* skall då djefvulen bete sig för att vara sämre? Jag har icke på något ställe i hela bibeln sett något sådant brott begås af djefvulen, som dem gud gång på gång befäller. Nej, ni må protestera hur mycket som helst, jag *kan* icke högakta denne gud — jag *kan* icke älska honom såsom det högsta jag vet — jag skulle då icke vara menniska. Hvad har ni att säga till försvar för honom? Fins det något som kan rättfärdiga honom? Jag har anordnat ett särskildt diskussionsmöte, på det att I mån få tillfälle att försvara dessa grymheter — om ni har mod till det. Jag skulle kunna läsa upp andra ställen ur dessa gudomliga krigshistorier, men jag uppskjuter det af ren blygsamhetskänsla, tills ni genom att bestrida mina uppgifter *tvingar* mig till det. Jag beder eder börja läsa bibeln *ifrån början* — läsa den som ni läser hvarje *annan* bok — och säg sedan, om jag är en dålig person, dertör att jag ej kan tillbedja den gud, som der omtalas.

Jag har funnit nära 30 ställen i bibeln, der det står, att gud ångrade sig. Jag säger: *fins* det en gud, så kan han *icke* vara bibelns gud. Ångren är ovilkorligen en syndakänsla. Endast den som syndar, kan ångra sig. Och bibelns gud ångrade sig ofta. Och när det står så ofta i bibeln, så antager jag, att det i verkligheten hände ännu oftare, ty dylika ofördelaktiga känslor har han väl icke varit så angelägen att låta de heliga författarne omtala för sitt folk. Antingen är bibelns gud en mycket ofullkomlig gud, — lika ofullkomlig som en människa — eller också talar bibeln osanning, när den säger, att gud ångrade sig. Antingen — eller, ett tredje gifves icke. Och bådadera antagandena störta kristendomen, hvilken just är bygd på tron på bibelns inspiration och bibelns gud.

Jag uppträder mot vår luterska, baptistiska, metodistiska och valdenströmska kristendom, därför att den lär om ett evigt helvete för dem som icke blindt tro. Jag har hört baptistpredikanter predika detta — jag har hört metodistpredikanter predika detta — jag har hört Valdenström säga detta och alla, som vilja blifva prester, måste högtidligt svära, att hela sitt lif predika detta.

De måste aflägga ed på att hvarje söndag predika i öfverensstämmelse med en gammal tysk bok — öfver 300 år gammal — som heter augsburgiska bekännelsen.

Hör här, hvad denna bekännelse lär!

Artikeln II.

Vidare lära vi att, efter Adams fall, alla människor, som naturligen fortplantas, födas med synd, d. ä. utan gudsfruktan, utan förtröstan till gud och med ond begärelse, och att denna sjukdom eller arfsynd är sannerligen synd, fördömande och tillskyndade allom dem *en evig död*, som icke varda födda på nytt genom dopet och den helige ande.

Vi fördöme pelagianerna och andra, som neka att arfsynden är synd, och som, för att förringa äran af Kristi förtjenst och välgärningar, påstå, att människan kan rättfärdiggöras inför gud genom förnufvets egna krafter.

Artikeln IX.

Om dopet lära vi, att det är *nödvändigt* till saligheten, och att guds nåd tilljudes genom dopet, så ock att barn böra döpas för att genom dopet öfverlemnas åt gud och upptagas i hans nåd.

Vi fördöma anabaptisterna, som ogilla barndopet och försäkra, att barnen blifva saliga utan döpelse.

Artikeln XVII.

Äfven lära vi, att Kristus vid verldens slut skall komma för att uppväcka alla döda, gifva åt de fromma och utvalda ett evigt lif och beständig glädje, men fördöma de ogudaktige och djeftarne, att de utan ända skola plågas.

Anabaptisterna fördömas, som antaga, att straffen för de fördömda människorna och djeftarne skola taga ett slut.

Detta hafva alla prester i Sverges rike aftagt ed på att hvarje söndag predika för eder. Det blir en annan sak, om denna hemska lära är en sann kristlig lära — den predikas dock, de prester, som ej predika den, äro icke ärliga — de bryta sin ed och borde ej stå kvar som luterska prester, då de icke äro luterska prester.

Lärer icke den svenska kristendomen ett helvete? Hör här några utdrag uå psalmboken, som begagnas i alla våra kyrkor!

När snart ditt lif försvinner
En afgrund väntar dig,
Och lägan, som der brinner,
Skall aldrig sakta sig.
O, plågor utan tal!
Du ej förtäras hinner
Af ständigt nya kval.

I denna fasans boning
Hör de fördömdes skri,
Som tiden till förskoning
Sig lätit gå förbi
Och syndat på guds nåd;
Dem hoppet om förskoning
Blott fört till öfverdåd.

(462: 3, 4.)

All timlig nöd, den störste här kan vara,
Med tidens fart sin kos dock måtte fara.
Men våndan grym, som evigheten bär,
Förutan hopp, förutan lindring är.

O evighet! för dig mitt hjerta bäfvar,
När i ditt djup min häpna tanke sväfvar,

Begrandande, hur gräslig pinan är,
Som dödar allt, men intet lif afskär.

Ack, om det kval, som de fördömde lida,
På så mång år till ända kunde skrida,
Som stjernor fins på himlarunden klar,
Som löf och gräs på jorden varit har,

Så vore dem en ljuflig tröst för handen,
En skynt af hopp att slippa afgrundslanden;
Men jämmer! då förnyas plågan först,
När de förment den hafva varit störst.

Så länge gud är gud och gud månd blifva,
Skall plågan ej de dömde öfvergifva.
I mörkrets djup; då lyktas vandan der,
När herren gud ej mera evig är.

(463' 2—5. 9.)

Ho Satans boning tänker på
Och de fördömdes pina,
Hans blod af fasa stelna må.
Hans kraft af ängst törtvina,
Der masken gnager, som ej dör!
Der elden ej skall släckas!
Ack, herre! våra hjertan rör,
att de i tid må väckas!

(464: 1)

Tänk ock derhos, hvad grym och gräslig plåga
Dem ondom är beredd i afgrunds låga:
Der tröst ej fins och ej förlossnings hopp;
De brinna der, men brinna aldrig opp.

Rys, hissna, skälf, bäf, darra kropp och leder!
Res dig, mitt hår! min tanke stiger neder
Till afgrunds djup och ser, hvad kval der är,
Som fräter allt, men ingenting förtär.

(465: 10, 41.)

Men det är egendomligt med de der historierna em eviga straff. När jag antyder det upprörande i denna kyrkans lära, säger lektor Lyth, att inom kyrkan har på sista tiden ett reformarbete försiggått, så att man uppgifvit denna vidskepliga lära om evig pina för dem som icke tro, men när jag då rent ut säger detta: helvetet fins ej till, så är han

icke heller nöjd dermed, utan då opponerar han sig deremot och säger att helvetet och hotelserna om evig pina äro *nöd-vändiga* som korrektiv och att det därför är *farligt* att frigöra folket från denna osanning, hvilken hittills befunnits vara den bästa att hålla massorna i styr med. Ja, det är sant, att presternas makt och kyrkans styrka ligger i folkets räddhåga för helvetet. Den dag människorna kommit till insigt om, att det icke fins något helvete, är det också slut med presternas välde — och från den dagen skola kristna presterna predika för döfva öron och tomma bänkar.

Protestmötet förklarade sig tro på en allsmäktig och kärleksrik gud — en gud, som skapat himlar och jord och man har frågat mig, om jag icke kan spåra denna gud i naturen. Nej, det kan jag icke. Och jag är visst icke den ende, som icke kan det. En af vår tids störste filosofer är engelsmannen John Stuart Mill, hvilken gonom sitt epokgörande arbete om logiken ledt den filosofiska forskningen in på helt nya banor och gifvit den nya metoder. Ja, professor Høffding i Kjöbenhavn säger i en afhandling om Mill, att sedan Aristoteles dagar d. v. s. på öfver 2000 år torde *intet* filosofiskt arbete varit mera grundläggande på detta område än Stuart Mills arbete om logiken. Få män i vår tid torde hafva utmärkt sig för en *sådan* tankeeskärpa, djupsinhet klarhet och ärlighet som Mill. Och efter som man fäster en sådan betydelse vid stora namn, så vill då äfven jag åberopa auktoriteter, icke som om icke äfven han skulle kunnat taga vilse, jag tror ej på några ofelbara auktoriteter, men mina motståndare torde dock få litet svårt att bestrida riktigheten i hans påståenden.

Han skriver der följande:

»En orksn, ett bergas, öknens, oceanen antingen upprörd eller stilla, solsystemet och de storartade kosmiska krafter, som sammanhålla det, den ändlösa stjernhimmelen och för det bildade sinnet en enda stjerna — alla dessa föremål uppväcka känslor, som komma alla människans verk och krafter att förfalla så obetydliga, att det för ett af dem intaget sinne synes såsom ett oförsvarligt tilltag af en så ringa varelse som människan att vilja mästra ting, som äro så mycket öfver henne eller att djerfvas mäta sig sjelf med verdens storhet. Men om vi blott rådfråga vårt eget medvetande, skall detta

vara nog för att öfvertyga oss, att det, som kommer dessa företeelser att göra sådant intryck på oss, är helt enkelt deras ofantliga storhet. Den omätliga utsträckning i tid och rum, eller den oerhörda kraft, som de uppenbara, kommer dem att synas sublimala; en känsla, som i alla händelser är mera förbunden med fruktan än med någon moralisk sinnesrörelse. Och shuru den vidsträckta raden af dessa fenomen väl kan uppväcka förundran och trotsar hvarje tanke på täflan, är likväl den känsla de ingifva helt och hållet skild från beundran af något förträffligt. De personer, hos hvilka de uppväcka beundran, må vara utvecklade i estetiskt afseende, men de äro det icke i moraliskt.

Den egenskap hos de kosmiska krafterna, som näst efter deras storhet mest frapperar hvar och en, som icke vänder sina ögon bort derifrån, är deras fullständiga och oinskränkta hänsynslöshet. De gå sin väg rätt fram, utan att fråga det ringaste efter hvad eller hvem de krossa i sitt lopp.

I sjelfva verket, hör nästan allting, som bestraffas med dödsstraff eller fängelse, om det begår af en menniska mot en annan, till naturens hvardagssysselsättningar.

Till och med den kärlek till ordning, som det anses innebära att följa naturens vägar, står i sjelfva verket i strid med dem. Just det, som man är van att klandra såsom oordning och dess följder, har sin fullkomliga motsvarighet i naturens vägar. Anarki och skräckväldet öfverträffas vida af den orättvisa, förstörelse och död, som er orkan eller en farsot utbreda.

De uttryck, som tillskrifva naturens företeelser fullkomlighet, kunna endast betraktas såsom en poetisk eller religiös känslas öfverdrifter, icke såsom egnade att utvärda en allvarsam granskning.

Det är en allmän regel i naturen och ett drag af dess vanliga orättvisa, att den som har, honom skall blifva gifvet, men den, som icke eger någonting, skall beröfvas det han eger.

De mycket prisade författare, som mycket syselsätta sig med den naturliga teologien, hafva uttömt hela sitt förråd af felslut för att låta påskina, att alla lidanden i världen ega rum för att förekomma större — att elände existerar för att elände må förebyggas, en sats, som, om den än aldrig så väl försvaras, endast kan tjena till att förklara och berättiga handlingar af begränsade varelser, tvungna att arbeta under vilkor, som äro oberoende af deras egen vilja, men icke kan tillämpas på en skapare, som antages vara allsmäktig, och som, om han böjer sig för en antagen nödvändighet, sjelf måste hafva skapat denna nödvändighet, för hvilken han böjer sig. Om världens skapare *kan* allt, hvad han vill, så vill han elände, och det finnes ingen undanflykt från denna slutledning.

Om hela skapelsens lag vore rättvisa och skaparen allsmäktig, borde, huru än lidande och lycka voro fördelade i världen, hvarje persons andel deraf vara noggrant afpassad efter hans goda eller onda handlingar; och ingen menniska borde hafva det sämre än någon

annan, med mindre än att hon förtjenade en sämre lott: slump eller gunstlingskap berde icke finnas till i en sådan värld, utan hvarje människas lif skulle erbjuda ett skådespel, byggt på samma sätt som en fulländad moralisk berättelse. Ingen är i stånd att göra sig blind för det faktum, att den värld, vi leva uti, är fullkomligt skiljaktigt från detta, och detta ända derhän, att nödvändigheten af jemvigstens återställande har ansetts som ett af de starkaste bevisen för ett lif efter döden: hvilket innebär det medgifvandet, att tingens ordning i detta lifvet ofta lemnar exempel på orättvisa i stället för rättvisa.

Om det eljest i naturen öfver hufvud finnes några tecken till af-sigtlighet, är det en af de mest tydliga afsigterna, att en stor del af djuren skola tillbringa sitt lif med att plåga och uppåta andra djur. De hafva blifvit frikostigt utrustade med de verätyg, som för detta ändamål äro nödvändiga; deras starkaste drifter förmå dem dertill, och många af dem synas hafva blifvit inrättade så, att de äro ur stånd att lifnära sig med någon annan föda. Om tiondelen af den möda, som blifvit nedlagd på att uppsöka kärleksrika anordningar i naturen, hade använts till att samla bevis för att nedsätta skaparens karaktär, hvilket område för anmärkningar skulle man icke hafva funnit i de lägre djurens hela tillvaro, delade som de nästan utan undantag äro i sådana som förtära och sådana som förtäras, och offer för tusentals sjukdomar, för hvilka de äro ur stånd att skydda sig! Om vi icke äro nödsakade att anse djurriket för en demons verk, så är det, emedan vi icke behöfva antaga, att det är frambragdt af ett väsende med oändlig makt. Men om efterliknande af skaparens vilja såsom uppenbarad i naturen i detta fall tillämpades såsom en regel för vårt handlings-sätt, skulle de grymmaste handlingar af de sämsta människor vara mer än berättigade genom försynens ögonskenliga afsigt, att inom hela den animala naturen den svage skall falla offer för den starke

Man skal vara blind och känslolös för att säga, att en allvis och kärleksrik gud uppenbarar sig i naturen. Dock törnekar jag visst icke hvarje gudsbegrepp. När man t. ex. kallar det okända för gud, så vill jag visst icke förneka det okända — jag vet, att det sträcker sig oändliga vida bortom vår erfarenhetsgräns, men icke må de kristne inbilla sig, att de veta mer än jag om dessa obekanta områden, därför att de dit förlägga sina inbillningsfoster och sin fantasi idoler. Skilnaden mellan de kristne och mig i detta fall är, att jag i ödmjukhet erkänner gränserna för vårt vetande och säger: vi veta ingenting med bestämdhet utom det som för våra sinnen är tillgängligt. De kristne deremot jollra om ett nytt

Jerusalem deruppe och ett brinnande helvete dernere och kunna ej skilja mellan verkligheten och dessa inbillningar.

Jag sade, att jag icke förnekar hvarje slag af gudsbegrepp. När t. ex. positiviterna kalla det bästa, det ädlaste och högsta i menskligheten för gud, så vill jag visst icke förneka det högsta, ädlaste och bästa i menskligheten.

När professor Büchner säger, att fritänkarens gud är förverkligandet af den allmänna människokärlekens och välviljans principer, eller med andra ord — att fritänkarens gud är det högsta *han* vet: ett lif i kärlek, ett lif i fördragsamhet, ett lif till välsignelse och nytta för våra medmänniskor — så kan jag icke förneka värdet af ett sådant lif eller låta bli att erkänna betydelsen deraf.

När Theodor Parker säger, sanningen är gud, så vill jag visst icke uppträda mot ett sådant gudsbegrepp. När han säger att rättvisan är gud, så har jag ju ingenting att invända mot detta begrepp. Men det är i hög grad *oegentligt* att kalla dessa abstraktioner för gud. Det är ju ingen gud, som man är beroende af. Det är ingen gud, som sörjer för en eller som hörer bönen. Det är endast begrepp — ingenting annat. Jag hörde för någon tid sedan en fritänkare säga: mina gudar äro sanning, broderskap och godhet. Icke vill jag säga något illa om hans »gudar». Jag beklagar, att man på dessa ting använder ett namn, som egentligen betyder en medveten personlig makt, som ingriper i händelserna — men eftersom nu den ene med gud menar ett, den andre ett annat, så måste man fästa sig vid hvad personerna mena, ej för namnets skull förkasta sjelfva saken. — Lektor Lyth har senast i Örebro tidning förebrått mig, för att mina uttalanden varit sväfvande och att jag ej skulle veta hvad jag ville. Detta är icke fallet. Jag har ända från början haft detta klart för mig. Jag har aldrig uppträdt mot och förnekat någon annan gud än denna gud, som säges höra bönen, sörja för oss och leda våra öden. Kommer det derför någon till mig och frågar: förnekar du gud, så frågar jag först: hvad menar du med gud? Finner jag då, att för denne man endast *kristendomens* gud eller gudar finnes till, så svarar jag: ja, jag förnekar den gud, du menar, men

finner jag, att denne man med gud menar allt stort och skönt och ädelt och godt i världen, så svarar jag: nej, inte vill jag förneka det, som äfven för *mitt* hjerta är dyrbart. Men käre, hvarför skall ni kalla det *gud*? Det är ju endast egnadt att förvirra *begreppen*. Jag sade en gång, att hvarje förlust af en gud är en vinst för menskligheten. Och det sammanhang, i hvilket jag sade detta, antydde tillräckligt, att jag då med gud menade dessa teologiska, regerande gudar, som folk offerar sina krafter åt och tror på! Jag hade då alls icke i föredraget antydtt dessa abstrakta gudsbegrepp, som sakna lif. På panteismens s. k. gud må folk gerna tro, om de tycka det gagnar till något, han har ingen omsorg om oss — han hör icke bönen — han ingriper icke i händelserna eller gör några underverk.

Lektor Lyth har upprepade gånger påstått, att jag efter det der märkvärdiga protestmötet blifvit förändrad, att jag börjat uttrycka mig annorlunda och blifvit försigtigare. Jag vill härpå endast svara, att jag i dag har *alldeles* samma tro, som jag egde första gången jag för 8 månader sedan i Upsala höll mitt föredrag öfver ämnet: är kristendomen en religion för vår tid? Jag kan bevisa, att jag då för 8 månader sedan sade: »jag uppträder ej mot denne deistiske, teistiske eller panteistiske gud, utan mot gamla och nya testamentets gud — mot den gud, som predikas i våra kyrkor, bönehus och kapell och som våra barn i skolan få lära sig tro på». Min ställning är alls icke sväfvande, men det är mina motståndare, som icke ha reda på, hvad det är fråga om. De tro, att de äro kristna, därför att de tro på en gud och ett lif efter detta. Men jag säger: det fordras allt en smula mer för att vara kristen, och jag säger: Ni må tro på en gud och ett lif efter detta, hur mycket ni vill, men gå inte och inbilla eder, att ni äro några kristne för det! Jag tycker, det är en sorglig syn att se dessa personer, som i själ och hjerta icke äro mera kristna än jag, uppträda och kalfatra mig, därför att jag ställer större fordringar på kristendomen än de. Jag frågar lektor Lyth: väntar ni, att Jesus i natt skall komma i skyn och alla heliga englar med honom? Kanske han icke tänkt på denna sak, förrän jag framställer

den, men ändå skriker han, att jag är en ohederlig människa, när jag ärligt säger ifrån: jag är ingen kristen. Ack, om vi vore litet ärligare, så tror jag, att de *verkliga* kristna skulle vara lätt räknade. När jag finner, att jag icke är en kristen, så har jag också mod att säga det. Hur många af eder ha mod att göra det? Jag vet, att det i vår tid är en skandal att vara sann och uppriktig, och att den, som törs vara det, anses för en dålig person och därför gå många af eder och bekänna en tro, som ni icke ega, just därför att det ej är konventionelt. Ack, den konvensansen, hvad den gör för skada — hvad den depraverar människan och binder henne i sidenband vid löguer och skrymteri!

Jag ber att ännu en gång få upprepa hvad jag sagt: det är icke mot något filosofiskt system jag uppträder — jag har redan från början klargjort min ställning — det är mot kristendomen, den allvarligt trodda kristendomen, jag uppträder, och när de kristne komma till mig och peka på gamla testamentets vidriga gudsbeläte, det eröfrande gudafolkets barbariske gud och när de fordra af mig, att jag skall falla ner inför honom och tillbedja honom, så blir jag upprörd i mitt sinne och jag ropar: bort med edra afgudar, jag kan icke se dem! Eller när de komma och fordra af mig, att jag skall tro på nya testamentets gud, som påstås sörja för foglarna under himmelen, fast så många af dem svälta och frysa ihjäl, och vara en fader för människorna, fast millioner lida nöd, så måste ni först ur mitt medvetande borttaga minnet af alla de lidanden jag sett här i världen och ännu ser och hör talas om rundt omkring, innan jag erkänner tillvaron af denna gud, som kan allt hvad han vill, och som endast vill det goda. Det skulle inte finnas så mycket ondt till i världen då. Det skulle icke vara så många tårar och snyftningar. Nej — och så, när ni kommer och fordrar, att jag skall dyrka människan Jesus såsom en fullkomlig person och den helige ande såsom den tredje guden så svarar jag: I ären hedningar, hur mycket I än sitten der i Edra kyrkor och kape! och tacken gud, att ni inte är som vi ärliga fritänkare.

Men, sade kassör Lundblad: kristendomen har gifvit millioner kraft att ljuta den kraftfullaste död och jag borde betänka mig två gånger, innan jag uppträder mot denna af tusenden blodvittnen beseglade tro. De skulle då ha gått i döden för en osanning. Ja, hvarför icke? Icke är väl en lära sann, därför att det funnits folk, som dött för den? Hafva icke millioner muhamedaner gått hjeltemodigt och gladt i döden för sin tro? Men icke är den muhamedanska tron sann därför? Att en person kan dö för sin tro bevisar alls icke, att hans tro är sann. Det enda det bevisar är att hans tro är allvarlig och innerlig.

Men, säger någon, tänk så många kristna, som dött lyckliga. Men tror ni då icke, att det tusentals judar dött lyckliga, att millioner buddhaister dött lyckliga? Jag beklagar, att mina motståndare ega så ringa omdömesförmåga, att de icke finna, att ett sådans argument icke har den allra ringaste betydelse.

Dog icke Ragnar Lodbrok lycklig i ormgropen under ormarnes giftiga bitt, sedan han blifvit besegrad af Englands konung Ella, och hvad han ej der en jublande fröjdesång om Wallhalls väntade fröjder? Men skola vi därför börja tro på våra fäders gudar, på Oden, Thor, Freja och allt hvad de nu heta, därför att Ragnar Lodbrok och tusenden med honom dogo lyckliga i tron på dessa gudar?

Låtom oss få klart för oss, att såsom folk mycket väl kunna lefva lyckliga i fördom och vidskepelse, så kunna de också dö lyckliga deri, men jag vet, att menniskor också kunna dö lyckliga i sanningen.

Jag nämde våra gamla nordiska gudar: I kallen dem för döda gudar. Men för tvåtusen år sedan menade man icke så. För dem, som trodde på dem, voro de lefvande gudar — lika lefvande som de kristna gudarne äro för de kristna. Men två tusen år hafva gått och äfven gudar äro dödliga. De dyrkas och tillbedjas några hundra och några tusen år, men när de bli för gamla, så kasseras de.

Nya tider lära nya pligter
Gamla gudar låter tiden dö.

Uppåt, framåt måste jemnt vi sträfva
Och med tiden hålla jemna steg.

Fins det någon i dag, som tar Oden i försvar? Fins det någon här, som uppträder och bekänner sig tro på Yme och Fornjot och Höne och Lodur? — Nej — ingen svarar. För tvåtusen år sedan funnos millioner människor, som trodde på dem och hade jag då sagt: dessa edra gudar äro döda gudar — de kunna intet hjälpa, så skulle jag geast blifvit stenad och bränd och min aska blifvit strödd för vinden.

Liksom jag i dag sport eder om de fornordiska gudarne, så skall en gång om 2 à 3000 år någon stå och spörja dem, som då lefva: fins det någon här, som tror på de kristne gudarne? Men han skall fråga förgäfves. Han skall tala till tusenden, men ingen skall svara. Ingen skall stiga upp i den församlingen och bekänna: jo, jag tror på dem. Om någon gjorde det, skulle det väcka lika mycket åtlöje, som om någon här i dag stege upp och sade: jag tror på Yme och Fornjot. Åh — en morgon skall solen gå upp öfver en verld utan afgudar — öfver en verld, som reducerat alla dessa inbillningens foster till sagböckerna och mytologierna. Åsar, jättar, dverjar, tomtar och alfver ha gått dit förut — djefvulen har fått lof att gå efter — se'n komma englarna att få gå samma väg och till sist gudarne. *En dag* skall den sista gnistan släckna dernere i helvetet och den sista skymten af det nya Jerusalem försvinna för vår blick — men hvad blir kvar, sedan allt detta händt? Jo, ett människoslägte, som börjat lefva för *detta* lifvet — ett människoslägte, hvars mål är att göra alla sina medlemmar så lyckliga som möjligt. Och jag tror, att *den* uppgiften räcker till. Jag tror, att det dröjer, innan det blir fullkomnad.

Herr Lundblad sade, att äfven om det funnes millioner Lennstrandare och världen stode i 30 à 40,000 år, så skulle dock ej kristendomen kunna tillintetgöras, ty bakom den står en lefvande gud. Tror inte herr Lundblad, att icke grekerna, romarne och våra gamla nordbor sade *alldes det samma* om sin tro? Eller menar herr Lundblad, att icke grekerna ansågo Zevs, Diana, Apollo och sina alia andra gudar

för *levande* gudar? Tror inte herr Lundblad, att icke romarne *kände* och *erforo*, att Jupiter, Venus, Mars, Merkurius, Neptunus voro *levande* gudar? Om någon i det andra århundradet före Kristus stigit upp på forum i Rom och sagt: I romare, I skolen icke tro på dessa gudar, som edra augurer och prester predika för eder. Dessa gudar kunna intet hjälpa. — Då skulle med all säkerhet mången sann romare varit färdig att stiga upp och försäkra den gudsförnekarn, att om det också finnes millioner sådana som han och världen stode i 30 à 40,000 år till, så skulle ej den romerska mytologin kunna tillintetgöras, ty bakom den stå icke *en* gud allenast utan *en hel här* af levande gudar. Paulus och Petrus vågade säga, att Roms gudar ej voro sanna, men de korsfästes därför.

En tid skall komma, då man talar om de kristne tre gudarne alldeles som vi nu tala om de romerske och grekiske gudarne. Vi ha svårt, att verkligen få klart för oss, att de, som trodde på dessa gudar, voro lika öfvertygade om, att dessa gudar *lefde* och kunde inripa i händelserna, som de kristne äro öfvertygade om att deras gudar lefva och kunna ingripa i händelserna. Lektor Lyth, som särskildt är specialist i romerska literaturen, torde hafva godheten att för de närvarande bekräfta, att så verkligen var förhållandet. Lektor Lyth och hans meningsfränder må vara vissa om, att såsom *de* behandla de gudar, folk trodde på för 2,000 år sedan, så skall en lektor i den *kristna* mytologin en gång komma att behandla de *kristnes* gudar. I hafven svårt att tro detta, därför att I nu *tron* på dessa gudar, men det skall ej rädda dem. I mån tron på dem hur mycket som helst — de *måste* dela sina föregångares öde, ty *allt* är förgängligt under solen.

I protesteren mot att jag uppträder och talar, därför att jag sårar de kristne och smärtar dem i deras tro. Nåväl — tror ni då icke, att Anskarius sårade våra förfäder, när han första gången i Svitjord steg upp och sade, att Oden var död och alla deras gudar endast voro afgudar? Tror ni inte, att Luther sårade de fromme katolikerna, när han rök glorian från påfvens panna och, sade att jungfru Maria icke var

någon medlerska mellan gud och människorna och när han förkunnade, att hela katolska läran var en djefälära, och från sin predikstol skrek, att alla kloster borde brännas upp och alla katolska kyrkor rifvas ner? Hvad tror ni, att katolikerna tyckte om det? Sannerligen, jag undrar icke alls på, om de hade ställt till protestmöten.

Men här gälde det något mer än att låta människorna vara ostörda i sin tro. Här gälde det, hvad som var sant eller ej, och det är det nu också fråga om. Här måste bli andra förhållanden. Sedan Luthers dagar har en genomgripande intellektuel och religiös omdaning egt rum och allt allmänare blir behovet efter det, som bättre kan tillfredsställa förstånd och hjerta än kristendomens doktriner.

I sägen, att jag sårar eder och att jag därför borde nedtystas. Men samlen I icke hvarje år ihop tusentals kronor för att derute bland hedningarne underhålla män, som såra deras känslor genom att häda deras gudar? Eller tror ni, att en hedning blir glad, när han får höra, att den gud han hela sitt lif förut trott på, endast är en vanlig stock och sten? Det belätet har han tillskrifvit all lycka och framgång, som vederfarits honom. Och när det gått honom såsom han önskat och bedt om, så har han trott, att det var den der trä- och stenguden, som gaf honom det, och så tackade han detta sitt beläte för bönhörelsen. Men så kommer den kristne missionären och sätter sina påståenden upp mot denne gamle hednings *hela lifserfarenhet* och förnekar värdet och betydelsen af hvad denne omfattar med så innerliga känslor och så allvarlig tro. Och det befrämjar ni! Under det att I, såsom herr Lundblad sade, viljen förhindra mig att tala om edra gudars överklighet, så underhållen I missionärer, som derute i hedaaverlden tala om hednagudarnes överklighet för dem, som tro på dessa gudar. Sannerligen, jag tycker skilnaden icke är så stor mellan förhållandet härhemma och därute! Beklagen I, om hedningarne förfölja edra missionärer? Ären I en smula bättre än de? Klagen I öfver det stora mörker, som är rådande derute — öppnen ögonen och I skolen finna, att det mörker, som råder här hemma icke är stort mindre. Klagen I öfver att hed-

ningarne taga lifvet af edra missionärer! Åh — I behöfven icke gå så långt — härom söndagen bad en lutersk predikant, som heter Carlson, i Södertelje bönehus efter predikan, så att alla hörde det, att gud med snaraste måtte antingen beröfva mig förmågan att tala eller — ta lifvet af mig. Jag frågar eder: är det stor skilnad mellan en *sådan* önskan och sjelfva handlingens fullföljande? Har jag ej varit utsatt för handgripligheter och våld och mottagit anonyma hotelsebref från kristna. — Ni skulle rysa, om jag läste upp dem för eder — och detta, endast därför att jag säger sanningen om edra gudar. I sägen, att I stån så högt öfver hedningarne — I sägen, att *kristendomen* allenast kan göra människan god — sannerligen, jag har ej kunnat blifva mera nedljugen, mera smädad, mera smutskastad, om jag gått ut som missionär till Indien. Visen oss, att *kristendomen* verkligen kan göra eder goda, så behöfven I icke ställa till några protestmöten. Ett fördragsamt och kärleksfullt bemötande vore den enda rätta protesten, men den protesten har jag ännu ej sett något af — kommen ihåg, att hån, smädelser, förbannelser uträtta ingenting — det enda, som betyder någonting är edert personliga lif.

De kristne hafva satt sig till doms öfver mina *beveksgrunder* — de hafva tillskrifvit mitt uppträdande de mest nedriga afsigter. — Jag frågar eder: tror ni, att ni på *det* sättet skall få mig till kristen? Nej, hvarje gång jag läser en lumpen beskyllning i våra allra kristligaste tidningar, så känner jag mig så uteslutligt lycklig öfver, att jag *icke* är kristen. Och jag säger eder: om jag under denna sista tiden icke funnit så mycken låghet, så mycken uselhet, så mycken brist på vilja att förstå mig, så mycken illvillighet hos de kristne, som jag verkligen gjort, så skulle mitt nit för någonting, som kunde vara istånd att göra oss bättre, kanske ej varit så stort. Man har sagt mig flera gånger, att jag snart skall tröttna i min verksamhet — åh nej — ja det förstås, funne jag någonsin *kristendomen* vara i stånd att göra menniskorna bättre, ädlare, vänligare, så skulle jag ej känna mig *så* manad som jag nu är — om de kristne blefvo *menniskor* och kunde inse, att man icke behöfver vara

en dålig person, därför att man ej har precis samma åsigt-
som de — då — men att något sådant skall inträffa, behöver
jag ej vara rädd för.

Hvar och en som verkar i det offentliga lifvet måste
vara beredd på att bli föremål för förtal och lumpna veder-
mälen. Fins det en enda man, som i det afseendet gått fri?
Om jag hade *nedtystat* mitt samvetets röst, om jag hade *svi-
kit* de känslor, som talat i mitt inre, om jag *ej* hade följt,
hvad jag funnit vara min pligt — om jag, liksom så många
andra, hade svurit att predika de kristna dumheterna, som
jag icke tror på, eller om jag, liksom så många andra, varit
likgiltig för att folket skulle få veta sanningen och tagit en
examen och fått en god anställning i kyrkan och staten, *då*
hade ingen haft något ondt att säga om mig — *men*, när
jag icke *kunnat* detta — när jag i stället tog farväl af alla
utsigter i detta fall, när jag beslöt göra det lilla *jag* kunde
för upplysning och andlig frihet — när jag kastade alla be-
tänkligheter öfver bord och beslöt att, det må gå hur det
ville, kämpa för hvad jag funnit vara sant och rätt — och
när jag då tager 15 och 35 öre i inträdesafgift till mina
föredrag, på hvilka jag arbetat i veckor — så säger man,
att jag håller föredrag för att förtjena pengar. Om jag
sålt mig till bandhund åt kyrkan — om jag stigit upp och
såsom så många andra, låtit afföna mig för att predika för
eder, att ni skall komma till helvetet, om ni icke blindt
tror, och att edra små barn skola ligga der och vrida sig
i all evighet i brännneta flammor — om jag blifvit lika oför-
skämd som presterna och sagt, att det är *guds* ord hvartenda
ord jag säger och om jag stigit upp och smädat sanningen
och hänat hvarje ädelt sträfvannde, då hade dessa enfaldiga
okunniga kristna icke haft ett enda ondt ord mot mig utan
jublat och sagt: *det* var en välsignad predikant! Men när
jag i stället stiger upp och säger hvad tusenden tänka inom sig,
fast de ej våga säga det högt — när jag stiger upp och
talar mot vidskepelsens murkade institutioner och mot för-
domarnes förkunnare — när jag talar om sanning i tro, be-
kännelse och lif — när jag höjer min röst för lidande sam-
hällsklasser och när jag af kärlek för våra efterkommande

riktar min arm mot fäderneärfda bojor, som fjettra våra andar — då — då löper förtälet omkring, buret af kristna tungor — då vet man icke, hvad man skall säga allt för ondt om mig.

Det fins personer, som kommit till mig och frågat, hvad jag gör af de penningar, som jag får in på mina föredrag. Jag frågar eder: behöfver jag erlägga räkenskap inför eder för de ören som I erlägggen i entré. Fordren I något dylikt af någon annan föreläsare? Har jag bedt en enda af eder gifva mig ett enda öre? Tager inte von Bergen 1 krona i inträdesafgift, när han håller tarfliga föredrag till försvar för de kristna dumheterna? Fins det någon som kallat von Bergen en dålig person för det. Tvingar inte luterska kyrkan eder att betala för predikningar, som ni aldrig hör på? Jag frågar redaktionen för Örebro tidning, som är angelägen att utsprida dylika påstånden: hvarför ger redaktionen icke ut sin tidning gratis? Hvarför tager ni 8 öre för hvartenda exemplar af eders tidning? Fins det någon, som fordrat redogörelse af eder härför? Men hur jag än betar mig, så följer det kristna förtälet mig som en skugga. Härom dagen hörde jag en person säga, att meningen med hela den här verksamheten skulle vara att väcka uppseende och sedan fara öfver till Amerika och bli prest. O, I kristne, som icke kunnen tro, att det fins någon, som kan drifvas af *redbara* afsigter — O, I kristne, som genast äro färdiga att uppställa snikenhet och jordiska fördelar som den enda tänkbara bevekelsegrunden för hvarje handling, som ej göres af fruktan för helvetet och af hopp om att få en gullkrona en gång af eder Jesus! O, I kristne, som aldrig kunnen tänka godt om en motståndare som inte kunnen tro, att man menar allvarligt, fast man ej har samma äsigter som ni!

Jag känner mig i dag lycklig öfver att jag icke behöfver räknas ibland eder. Jag längtar ej tillbaka till edra lumpna synpunkter, till edra småaktigheter, edert andliga högmod och till edra ofördragsamma domar. På protestmötet fans det endast *en* enda kristen, som vågade säga, att det var hans öfvertygelse, att jag trodde på hvad jag sade. Jag tackar lektor Jacobsson för dessa ord, och jag tackar honom

för att han hade *mod* att säga det. Ty sannerligen blir icke en kristen misstänkt att icke vara en *sann* kristen, om han eller hon på något sätt vågar antyda, att jag ju dock är en människa, fast jag icke tror på en djefvul i någon form som helst. Nej, i dessa dagar bevisar man i denna staden bäst, att man är en kristen, om man kan tala mycket illa om mig — och den som dervid begagnar de starkaste uttrycken och kan hitta på de största beskyllningarne att sätta i omlopp, *han* går fri från all misstanke att ej vara besmittad af en smula sundt förnuft och anses säker att en gång få stå deruppe inför Lammets tron i hvita kläder och spela på en gullharpa.

Man sade vid den der stora tillställningen, som de kristne satte i scen för min skull, att kristendomen är bäst för dem, som tro på den och att den gör så många lyckliga. Det var återigen lektor Lyth, som var framme här. Men jag frågar honom: var inte judendomen bäst för judarne, är inte muhamedanismen bäst för muhamedanerna — var inte den grekiska mytologin bäst för grekerna? Men skulle man *derför* icke bland muhamedanerna ha rätt att tala om något annat än den muhamedanska tron? Hade icke Paulus *derför* rätt att på areopagen i Aten predika den korsfäste Kristus? Tror inte lektor Lyth, att man, när Jesus uppträdde i Judalaget och sade: Abrahams tro kan ej frälsa eder — det då var *mången* som sade: ja men, den tron var dock bäst för våra fäder och vi vilja lefva och dö i den. Hvad I ären blinde, som icke kunnen se, att när det är fråga om, hvad som är *sant*, så betyder lyckan ingenting. Har icke äfven *kristendomen* gjort människorna olyckliga? Hvar och en som är kristen i dag, har han ej en gång gråtit i förtviflan, innan han fått kristendomen klar för sig? Fins det någon lära, som gjort tusenden olyckliga och förtviflade, ja vansinniga, så är det kristendomen. Ingen kan uppvisa så många offer i det fallet som den. De kristne borde akta sig för att komma och tala om det lidande mina föredrag föra med sig. Jag undrar, om inte läsarnes och presternas *helvetespredikningar* åstadkommit outhärligt mycket *mera* lidande än mina predikningar, att det *icke* fins något helvete till.

Hvarför människorna skola bli så ledsna öfver att de ej få komma till helvetet, kan jag ej förstå.

Man har frågat mig, hvarför jag beröfvar folk tron på bönen. »Gör denna deras tro mig ondt? Kan jag icke låta människorna få ha sin tro i fred?»

Nej — när det är en *osanning*, som lyckliggör människorna så är det min pligt att taga bort denna osanning, ty sanningen kan *också* lyckliggöra dem. Men tron på börens makt och det hängifna litandet på guds försyn förblindar människorna. Jag vill belysa detta genom ett par exempel.

Här är en medlem i kristna ynglingaföreningen. Han står redo att utträda i lifvet. Hvilken bana skall han välja? En hel mängd olika vägar utbreda sig framför honom. Han går in i sin kammare, slår dörren till och beder *gud* uppenbara för honom, hvad han bör bli. Och så blir han någonting, som han icke duger till. I stället för att lugt och samvetsgrant fråga sig sjelf: hvad duger jag till? litar han på känslöstämningar och flygtiga sinnesintryck. *Tron på guds försyn leder honom vilse.*

Här är en ung kvinna. En man begär hennes hand. Hon beder *gud* om råd i denna viktiga angelägenhet och får klart för sig — icke att hon kan blifva lycklig med denne man, utan att det är *guds vilja*, att hon skall gifva sig åt honom. Och så gifter hon sig med honom och blir kanske olycklig för hela lifvet. *Tron, att det var guds vilja att så skulle ske, ejorde henne olycklig.*

Här är en missionär som varit ute och predikat hos någon stam i Afrika. Det ligger mot natten och han skall återvända hem — men det är oroligt på vägen — hyenorna tjuta, tigrarne vråla. Åh, de äro hungriga och längta efter rof. Gå inte hem i afton, säger man till honom. Gå inte! Du vet inte hvad som kan hända dig. Tänk på din familj! men han svarar: skulle jag ha så liten tro, att jag inte trodde, att *gud* kunde skydda mig för de vilda djuren — åh nej — Daniels *gud* lefver än och Jakobs *gud* är mitt beskydd — och så går han på guds försyn och — blir uppäten.

Någon af eder skall i morgon ut med en penningesumma. Du är en sann kristen. Du befattar dig icke med så

simplesaker som att sörja för morgondagen. Jag frågar dig: har du tänkt på, hvarifrån du skall få den summa du behöfver i morgon? och du svarar; han, som föder sparvarne och kläder liljorna, sörjer nog för *mig* också. Han har sagt: kaster *alla* edra omsorger på mig, jag hafver omsorg om eder, och det löftet duger än i dag att lita på — pris ske gud! — Näväl — morgondagen kommer och du litar på gud och tror, att *han* skall i sista stund gifva dig, hvad du behöfver, och morgondagen går utan att du kunnat uppfylla din pligt, ty du trodde, att *gud* skulle hjälpa dig. Jag frågar dig: hade det icke varit *bättre*, om du *icke* litat på gud utan tänkt: skall jag kunna fullgöra min skyldighet, så måste jag *sjelf* tänka derpå, annars blir det ingenting utaf? Hade du då icke kunnat göra något?

Jag har en gång sett en sjuk kristen kvinna vägra att taga in medicin. Hon bet ihop sina tänder och det var omöjligt att få en droppe medikamenter öfver hennes feberheta läppar. *Hvarför* ville hon inte detta? Jo, Jesus var hennes ende läkare. Och ville *han*, att hon skulle bli frisk, så blefve hon nog frisk. Men var det hans vilja att nu hemta hem sin brud, så borde inte människorna komma med sina medikamenter. Naturligtvis dog hon.

I anen icke, hur mycket ondt tron på guds försyn gör och tron på bönen kraft. När vi blifva befriade från *denna* tro, så skola vi lefva ett lif med mindre missräkningar och mindre sorger.

Herr Lundblad sade på protestmötet: »sök trösten, der den enda trösten står att finna — är icke nöden och eländet stort nog utan att ni också skall taga ifrån oss den enda tröst som finnes».

Det skulle då vara den enda tröst, som finnes att tro, att *gud* var orsaken till allt elände och all uselhet och alla missförhållanden här i verlden. Jag skall visa eder motsatsen.

Efter ett af mina föredrag i Stockholm, kom en gammal man fram till mig och bad att få tala vid mig. Jag hade i mitt föredrag ta'at om lidandet i verlden — jag hade talat om nöden och sorgerna och visat, att det ej kan vara en god

och allsmäktig gud som åstadkommer det. Nåväl — denne man hade i många år varit en allvarlig kristen — han hade lefvat ett lyckligt lif i tron på gud — men så en dag insjuknade begge hans små barn, hvilka voro det käraste han hade här på jordeu. — De lågo der och gråto och smärtor och ingen lindring blef det — de bleknade och magrade, och plågorna tilltogo och fadren stod der vid deras säng och såg på dem med tårfyllda ögon och frågade: gud, *hvarför* gör du detta? och hans kristna vänner kommo till honom och tröstade honom sade: broder, lyft din blick uppåt och vet att herren genom detta vill draga dig närmare sig — han vill få dig att älska honom ännu högre! Men fadren stod der och undrade: skulle gud icke kunna hafva några andra medel att använda för *detta* ändamål än att låta mina älskade barn lida så utsägligt — men efter långa dagar och nätter i plågor och lidanden *dogo* hans älsklingar. Då brast bandet mellan honom och gud. *Då* gick det för långt, och han sade till mig: från *den* stunden kunde jag icke längre tro på denne gud, som inte har några andra medel att vinna min kärlek och göra mig bättre på, än genom att beröfva mig det käraste jag har här på jorden. Och sedan den dagen har han ej kunnat bedja till gud.

Du ser en stor, stark man, som vill vinna ett barns tillgifvenhet. Hur skall han göra detta? Skall han gå efter ett ris och dermed börja slå barnet — skall han taga en stor käpp och dermed misshandla den lilla varelsen? Är det sättet att vinna barnets kärlek? Eller om det lilla barnet redan älskar den store, starke mannen. Men han vill, att det skall älska honom ännu mera? Skall han då beröfva detta barn allt, hvad det har kärt och dyrbart? Skall han trampa sönder barnets leksaker — skall han riva sönder barnets böcker — skall han smärta och plåga det lilla barnet, tills det blir aldeles förtvifadt? Är det sättet att få barnet att älska sig? Men det är just detta kristendomens gud säges göra med dem, som älska honom. Och antag att den store, starke mannen är fader till detta barn? Hvad skulle ni då säga om ett sådant handlingssätt? Men nu säges gud vara en fader öfver allt hvad fader heter i him-

melen och på jorden. Och han kallas också för en moder. Fins det någon moder i denna sal, som skulle vilja behandla sin lilla gosse eller flicka på det sättet som gud ofta behandlar lidande menniskor?

I sägen att det är i lidandet man finner sin högsta tröst i kristendomen. Jag kan försäkra eder, att det är tvärtom. När jag i förra veckan var i Stockholm, hade jag besök af en kvinna, som varit kristen allt ifrån sin barndom och var en musiklärarinna. Men hon hade de sista åren haft att kämpa en hård strid för sin tillvaro; hennes mor dog för 5 år sedan, hon hade inga vänner eller anförvandter. Hon var helt beroende af sina små förtjenster. Men så sjuknade hon och kunde en lång tid icke gifva några lektioner. Starkare och kraftigare händer än hennes togo ifrån henne de tillfällen hon förut haft att förtjena sitt bröd. Hon litade på gud och tog hemsökelsen som sänd från honom, och hoppades för *hvarje* dag, att det skulle blifva bättre. Men den ena dagen efter den andra gick. Hon annonserade, hon sprang omkring på kommissionskontor — men der fanns ingenting för *henne*. Hon gick till goda menniskor, som hon visste hjälpte nödlidande och fattiga, men hon fick alltid till svar: vi ha så många förut att hjälpa, att vi nu icke kunna hjälpa flera. Hvad skulle hon taga sig till? Hon bad till gud. Men det blef icke bättre för det. Hon måste skicka den ena saken efter den andra, som hon egde, på pantirättningen — pianot måste dit — det ena efter det andra af hennes kläder måste dit — hon *måste* ha bröd. Det enda hon under en lång tid lefvat af bar varit mjölk och bröd. Hon vände sig till de *kristne*, men de svarade: Herren vill pröfva eder. Böj eder under hans tuktan! När tid kommer, så *skall* han också hjälpa eder. Flera kristna hade dock *lofvat* att göra något för henne, men de voro så upptagna af bazarer och syföreningar för de nödlidande och fattiga, att de aldrig fingo tid att infria sin löften. Och så kom hon i förra veckan upp till mig och visade mig en hel packe med pantsedlar — det var nästan allt hvad hon nu egde, och hon frågade: hvad skall jag ta mig till? nu har jag ingenting mer att låna på. Det fins endast en sak kvar

och det är *döden*, och jag har noga sett efter i bibeln, men jag har ej funnit ett enda ställe der sjelfmord står förbjudet. Jag har ingenting annat att göra. Jag kan inte vara till någon nytta och gud har nu tagit ifrån mig allt hvad jag har. När jag hörde detta, kom jag ihåg, hvad herr Lundblad sade på protestmötet och frågade henne: ja men ni är ju kristen. Är det er ändå icke en tröst att veta, att *gud* har gjort detta? — Håna mig icke i min olycka, sade hon. Jag kan icke längre tro på gud. Jag har funnit, att han icke hjälper — han har inte hört en enda af mina böner, som jag bedit till honom de sista åren. Nej, jag kan inte tro på honom längre. Hvarför skulle han låtit det gå på det här sättet med mig, om han ville mitt väl? Hvad hade jag gjort för ondt, efter som han skulle straffa mig på detta sättet? Nej, nu återstår endast döden — jag *kan* inte lefva längre.

Denna kvinna *skall* blifva räddad. När gud har förskjutit henne, skola vi taga emot henne. När *han* inte längre vill hjälpa henne, skola *vi* göra det. När han blottat ut henne på allt, fört henne till förtviflans rand och släckt ut hoppet för henne, så att hon endast såg döden och grafven framför sig, skola vi gifva henne åter åt lifvet, och gifva henne tillfälle att vara till nytta och glädje. Sannerligen — när guds försyn icke längre räcker till, måste *vi* människor till verket. Jag har talat om detta endast för att visa, att tron på gud ej är någon tröst i lidandet — utan tvärtom.

Om gud endast lät de *onda*, de *dåliga* människorna lida, men *säg* mig, hvarför låter han de oskyldige lida så mycket? Skall han straffa dem, därför att de ej ha gjort något ondt? Eller tror han, att de skola blifva bättre derigenom att han gör dem illa? Hvarför låter han så många goda män och ädla kvinnor lida nöd och så många hårdhertade, onda människor lefva i orättfärdigheter och öfverföd? Hvarför låter han rättvisan undertryckas och våldet och den råa styrkan segra? — hvarför låter han de stores nöjen kosta så mycken hunger och kval för de små? — *hvem* är så förblindad, att han kan tro på en kristendomens gud i en verd sådan som denna — när man hör de uppslupne skratsalfvorna gifva eko i de förtrycktes snyftningar — när man ser alla egoismens

våldsbragder, alla bekymmer, all nöd — nej, man skall vara blind, man skall vara döf, man skall ha upphört att vara människa för att i dessa förhållanden finna någon tröst i tron på en gud, som kan allt hvad han vill och som endast vill det goda.

Man har sagt: ni kallar eder lära religion, men hur kan ni kalla något för religion, der alla gudsbegrepp saknas. Jag måste medgifva, att jag stundom ej känner mig mycket tilltalad af ordet religion, när jag tänker på allt de myckna onda, som i det namnet blifvit begånget. Men om man tänker på det ordet såsom uttrycket för äfven det bästa och högsta hos människan, så ha vi utilister väl rätt att tala äfven om vår religion. En religion behöfver all icke förutsätta några gudsbegrepp. Kalla vi ej alla den buddhaistiska tron för en religion? Men buddhaismen har ingen gud och intet altare, icke ens altaret åt den okände guden. Buddhaismen är en religion utan gud och den har flere anhängare än kristendomen. Befrämjandet af människornas lycka är föremålet för *vår* religion, för *våra* känslor, för *våra* sträfvanden. Vi tro, att det fins idealer i om detta lifvets gränser att förverkliga. Vårt slägtes sanna väl, våra efterkommandes lycka: »älska din nästa såsom dig sjelf» och »allt det I viljen att människorna skola göra eder, det göra I ock dem». — Kan icke *det* bli föremål för en religion lika mycket som de kristna dogmerna? Den allmänna människokärlekens, välviljans, fördragsamhetens känslor, värmda af tanken på det allmänna bästa — äro de icke religiösa känslor? Kristendomen duger ej längre att väcka oss upp till ett lif i denna tro, ty den vädjar till biblens gud, himmel och helvete — men vi vilja vara goda helt enkelt för det godas egen skull utan några som helst bifsigter — af kärlek till vår nästa och till våra efterkommande. Vi upptaga allt, som är godt i kristendomen, men vi ställa det i ett förnuftigt sammanhang. Lektor Lyth och en hel mängd andra hafva skrivit och sagt, att jag uppträder *mot* religionen. Detta är helt enkelt en osanning. Jag uppträder *mot* det dåliga i religionen, men kämpar för en religion utan bigotteri utan fördomar och utan lögner, — en nationalistisk religion,

som på sätt och vis längtar till en himmel, men ej den der staden deruppe, som icke finnes till, utan till ett bättre tillstånd härnere — en religion, som på sätt och vis vill frälsa människorna från ett helvete, men ej det der brinnande helvetet, som är en osanning, utan från de missförhållanden, i hvilka vi nu lefva — frälsa dem till ett högre och bättre tillstånd.

Och huru välsignelserik skall icke en sådan religion blifva! När *alla* känslor värmas för dessa ädla syften, när alla intressen samlas i *dess* sträfvanden, när predikningarne bli egnade att lifva människorna för detta arbete. Mina vänner — det kan blifva så. O, hvad vi äro långt borta från hvad vi borde vara! Känna vi oss tillfredställda här bland dessa scener, som ständigt träffa vårt öga och bedröfva vår ande? Känna vi oss riktigt hemma här bland dessa missförhållanden af alla slag — så fjerran från sanningens och rättvisans fädernesland, mot hviket vi ju skåda? Hvilken trånad griper oss icke ibland — ej en trånad ditupp, ty det är endast den kalla rymden — utan en trånad efter bättre förhållanden här, efter en bättre beskaffenhet hos oss. Vi kunna icke deltaga i de kristna ceremonierna — vi kunna icke falla ner inför de kristne gudarne — vi kunna icke sjunga de kristna sångerna, men hafva vi därför icke religiösa känslor? Hvarför skulle vi icke få en religion, som är uttrycket för det bästa, som rör sig i vårt inre utan strida mot vår kunskap? Hvarför skulle vi icke få en religion, som talar till oss om nya pligter — som väcker oss upp till ett redbart och nyttigt lif? Står jag här och talar om behof, som inte finnas eller äro mina ord äfven uttrycket för hvad äfven I känna och längta efter? Hafven då *mod* att bekänna det, äfven om det till en början ses för en skandal! Kom med oss och hjälp oss i detta arbete för sanning och rätt åt en lidande mensklighet! Du kanske icke har många dagar kvar — använd då den lilla tid, som ännu kan återstå på bästa sätt, så att de, som lefva efter dig, med glädje kunna tänka på dig.

Lektor Lyth skref i Örebro tidning, att jag kallat de kristna presterna för »fräcka hycklare». Detta är helt enkelt

en osanning. Han har ock skrivit och sagt, att om en prest skulle begrafva mig, skulle jag, om jag kunde det vända mig i min graf och förbanna denne prest — det har jag heller aldrig sagt: utan jag sade, att om jag hade medvetande af att en prest stode och läste sina böner öfver mig, skulle jag, om jag kunde det, säkert vrida mig i min graf och ropa ett ve öfver *statskyrkan*, som inte ens kan låta min *döda kropp* få vara i fred. Men lektor Lyth vill *ovilkorligen*, att jag skall förbanna presterna. Och när jag *aldrig* vill göra det, så skriver han *ändå*, att jag *gjort* det, och utbasunar det öfver hela Sverge för att folkets sinnen skola blifva riktigt upptända mot mig. Jag har talat om presternas okunnighet — jag har stormat mot deras predikningar om helvetet och bibelns motsägelser, men jag har *ännu aldrig kallat någon enda prest* för en hycklare. Hycklare är ett ord, som lektor Lyth har en synnerlig förkärlek för, jag vet ej af hvilken orsak, men han tycks vara mycket angelägen om att folket ej skall glömma, att det ordet fins till.

Vidare har lektor Lyth skrivit, att jag önskat, att »medlemmarne af vårt kungahus måtte afsvärja sin luterska lära och inträda i Utilistiska samfundet» — denna dumhet har lektor Lyth sjelf fabricerat och så tyckt sig ha rätt att lägga den i min mun, ty mot en kättare har man ju rätt att göra hvad som helst. Jag sade i ett föredrag, att liksom det står stadgadt, att den prins, som har mod att äkta den kvinna, han älskar, fast hon ej är af konungslig börd, måste afsäga sig all rätt till Sverges krona, så står det också stadgadt, att den prins, som icke bekänner den rena evangeliska läran, blir från all successionsrätt utesluten, och jag uttryckte den önskan, att såsom Sverges folk haft glädjen att bevitna den storartade tilldragelsen, att en prins offrat sina företrädesrättigheter på *kärlekens* altare, så måtte snart den dagen randas då vi få bevitna en ännu större tilldragelse, nämligen att se en annan prins, som vill vara ärlig och uppriktig i sin tro och bekännelse, offra sina företrädesrättigheter på *sanningens* altare. Huru vidt skild en sådan önskan är från den groda lektor Lyth kommer fram med, inser nog hvar och en.

Lektor Lyth har vidare skrivit, att jag skall hafva svurit att hata de kristnes gud lika mycket som min moder älskade den. Det har jag heller aldrig sagt. Men jag läste vid ett föredrag upp ett utdrag ur ett bref från en af mina barndomsvänner, hvilkens hem blifvit sköfladt, icke af döden, utan af kristendomen och denne min *vän* skref: »jag svär att hata denna religion, som aldrig gjort mig något godt endast ondt och som aldrig gifvit mig en glad dag, lika mycket som min moder dyrkade den».

I ett nummer af Örebro tidning skriver lektor Lyth: »Sedan denne nye samhällsförbättrare väl lyckats få bort helvetet och presterna, tyckes han tro, att en evig frid skall hvila öfver jorden; onda handlingar skola icke förekomma, och olycksdigra följer af dåliga handlingar skola icke ens vara tänkbara».

En sådan beskyllning mot mig är icke värd ett svar utan må stå som vittnesbörd om den persons sinnesbeskaffenhet, hvilken är nog låg att tillskrifva mig dylika uttalanden som han sjelf sitter och diktar ihop.

Lektor Lyth har nu en gång för alla satt sig i sinnet att han skall bli en makt som skall regera här i Örebro och hvilka medel han tillgriper för att vinna detta sitt lifsmål tycks icke betyda någonting för honom.

Under fyra å fem kvällar satt lektor Lyth här och lyssnade efter fel. Och verkligen — han lyckades finna — ett, nämligen om Qvirinus. Jag sade i ett föredrag, att Qvirinus blef korsfäst i Italien 506. Jag hade sett denna uppgift i ett arbete, som i de fall, der jag haft tillfälle att kontrollera det, lemnat riktiga uppgifter. Jag är lektor Lyth tacksam för att han fäst min uppmärksamhet på det origintiga i detta påstående. Men dermed må han inte inbilla sig, att han räddat kristendomen. Jag har väl under mina föredrag uppvisat hundra skäl såvisst som ett, hvarför jag ej kan vara en kristen, och har jag icke gjort det, så är jag när som helst färdig att göra det. Den der historien om Qvirinus må vara origtig. Jag beklagar i så fall att jag citerat den såsom jag trodde från en säker källa, utan att sjelf taga

reda på verkliga förhållandet, men icke är väl kristendomen sann för att en dylik uppgift ej var riktig?

Men som sagt, jag är tacksam mot lektor Lyth för att han påvisade mig detta fel, och jag är tacksam mot hvar och en, som kan visa mig ett verkligt fel i mina uppgifter. Ty äfven jag kan ju någon gång råka ut för ett misstag, men dylika misstag med hänsyn till en eller annan mindre viktig historisk uppgift kan ju ej något väsentligare inverka på sjelfva hufvudfrågan — den kristna trons sanning eller icke.

Protestmötet uttalade sig mot de »samhällsförderliga läror som, derest de blefvo allmänt gillade och antagna, tvifvels utan skulle försänka vårt folk i djupaste nöd och elände af såväl andlig som lekamlig art».

Är det icke alldeles tvärtom? Hvad har jag sagt? Hvad är det jag hittills i hvarje föredrag framställt, såsom människans mål? Jo, att afhjelpa nöden, att minska lidandet, att verka för upplysning och samvetsfrihet, att taga bort hindren för människornas lycka, och denna lycka har jag aldrig, såsom Örebro tidning flera gånger påstått, framställt såsom den sinliga njutningen utan såsom väckandet och tillfredsställandet af människans högsta förmögenheter, ädlaste känslor och sannaste tankar. Hvad är det jag gång på gång betonat, så att jag fruktar, att I blifvit trötta att höra det? Jo, att ett nyttigt lif är det högsta och att vi skola tänka på att hvarje ord, hvarje handling lefver kvar efter oss och har sina följder till ondo eller godo för människorna. Har jag icke talat om människornas ansvar och har jag icke framställt detta ansvar med ett allvar, som endast den kan göra det, hvilken sjelf känner det djupt? Har jag någonsin sagt, att I skolen lefva lättfärdigt, att I ej hafven några pligter? Har jag icke opponerat mig *särskildt* mot kristendomen, *just därför* att den lägger vikt vid tron och mindre vikt vid lefvernet? Har jag icke sagt, att vår rättfärdighet måste öfvergå de kristnes rättfärdighet, om vi skola få ett himmelrike på jorden? Och detta stämplas nu som »samhällsförderliga läror, hvilka, derest de blefve allmänt gillade och antagna, skulle försänka vårt folk i djupaste nöd och elände af såväl andlig som lekamlig art». Visar icke detta, hvilka förvirrade

begrepp de kristne hafva? Endast inom *deras* kyrka kan räddningen finnas. Men när en man kommer och predikar sedlighet utan att skrämja folket för ett helvete, moral utan att peka på en gullkrona, människokärlek utan att skilja mellan frälste och fördömde, ett nyttigt lif helt enkelt för det godas egen skull, så sluta sig de stackars kristna, som inte kunna föreställa sig, att man kan vara god och ärlig utan att frukta för helvetet, tillsammans och petitionera och protestera och ropa till myndigheterna: förbud honom att tala, ty han predikar icke som våra prester.

I hafven protesterat mot mina föredrag, därför att de skulle vara samhällsförderliga. Jag frågar eder: hvarför förföljde de romerske kejsarne i de första århundrade de kristne så häftigt? Jo — I kristna hören det! — därför att deras läror ansågos för *samhällsförderliga*. Kommen ihåg, att det var de störste, de äldste, de bäste kejsarne, som förföljde de kristna och de gjorde det därför att de kristne icke erkände statens gudar och därför att man trodde att kristendomen skulle lösa samhällsbanden. Ja väl, kristendomen löste också de samhällsband som voro beroende af den romerska gudaläran, men kristendomen knöt samhällsbanden vid andra förpligtelser. Så skall också utilismen lösa de samhällsband, som bero af helvetet och himlen och tron på kristendomens gudar, men — knyta vi icke nya samhällsband vid *mycket* starkare förpligtelser? När folket nu allmänt förlorat tron på kristendomens trosartiklar, jag frågar då: *hvad betydelse* har då en moral, som *uteslutande* är bygd på *dessa trosartiklar*? Hur många fins det i denna sal, som låta bli att stjäla, att ljuga, att mörda, *enda-t* därför att gamla testamentets gud förbjudit det? Men det är det *enda* motivet kristendomen vet af, men jag frågar: fins det inga *andra* bevekelsegrunder, som afhålla oss från dessa synder? Afhålla vi oss icke från alla dylika handlingar för det *orätta*, som ligger i *sjelfva* handlingarne och för de beklagansvärda följder dessa handlingar hafva med sig?

Jag vill icke uppehålla eder längre. Jag hoppas, att vid diskussionsmötet i morgon få tillfälle ytterligare gifva skäl för mina åsigtter.

De kristne ha sjelfva framkallat frågan om hållandet af ett diskussionsmöte. Men när det kom till kritan, drogo de sig tillbaka. Och dermed ha de bevisat, att deras sak är sjuk. Den som har läst lektor Lyths uppsats i Örebro tidning i går afton, har nog funnit att det är svepskäl och slingerbultar och krumbugter hela vägen från början till slut. Jag önskade särskildt, att presterna mötte mig här i morgon och försvarade sina påståenden, som de hvarje söndag stå och utgifva för den enda sanningen. Jag frågar: *hvilka böra vara mera angelägna att begagna sig af ett tillfälle sådant som detta att nedgöra en obehaglig motståndare än presterna? Nu ger jag dem ett tillfälle att bevisa för eder sanningen i sina utsagor. Komma de icke, så hafva de dermed gifvit sig sjelfva ett fatigdomsbevi, de må skylla på andra orsaker hur mycket som helst.*

Jag har ju här icke kunnat tala om allt hvad jag önskat — det har endast varit fragmentariskt och i hög grad ofullständigt, men det lilla jag sagt, torde dock varit egnadt, att i *någon* mån visa haltlösheten af kristendomens artiklar och behovet af något bättre. Känner I icke detta behof? Viljen I stå utanför den lilla skara, som slutit sig tillsammans omkring de sanningar, som allt mera börja framträda? Viljen I ej komma med oss och värmas af vårt hopp på en bättre tid? I kunnen ej gilla presternas försäkringar — I hafven kanske i årtal tviflat på dem — men nu — när det gäller, så vägen I icke tala om det. Det är en skam att vara en utilist, men glömmen I då, att det ej är många år sedan det var en skam att vara baptist? De första baptister, som läto döpa om sig här i Örebro, antager jag voro icke så väl ansedda. Fans det ej en tid, då det var en skam att vara kristen och då de kristne aktades för »hvar mans afskrap»? Men *de* hade mod att vara sanna och vi högakta dem därför att de trots förföljelse och smälek hade mod att bekänna sin tro. Men I, deras barn, sitten kanske, och törs knappt visa eder, här af fruktan för att man skall misstänka, att ni tviflar på den rena läran. Åh — ären I så fege, så svage, att I icke kunnen uthärda en smula hån och smädelse! Tron I, att edra barn skola blifva andeligen frigjorda och lyckliga i sanningen, om I ären för rädda för att vara ärliga? Blifven

ej så öfverraskade, om det skulle stänka på eder en smula af de störtsjöar, som öfvergingo dem, som vågade uppträda för sanning och rätt före oss! De blefvo brände, lagda på sträckbänkar, inspärrade i mörka fängelsehålor — den tiden var det svårare att tala om det, som rörde sig inom en. I vår tid äro straffen ej så svåra, och *derför* borde vi göra mera för sanningen. Jag säger som en »upprorsmakare» för 300 år sedan sade: I viljen nog se yxan gå, men ingen af eder vill hålla i skaftet. I viljen nog bli fria från statskyrkan och utskylder till presterskapet, men I viljen ej, låtsas om, som *om* detta verkligen är eder önskan. I viljen, att *andra* skola träda fram och klä skott för *eder*. Nåja — smygen då omkring i skuggorna och undviken noga allt, som kan komma folk att tro, att ni har någon beröring med oss, men upphören åtminstone att förkättra oss. Om I ej vågen säga ett vänligt ord för oss, så låten då bli att instämma i de andras gläfs. Ack, om våra förfäder, som blefvo fängslade, som blefvo bötfälde, hundraden och tusenden, *derför* att de vågade vara sanna — jag säger: ack, om dessa steg upp ur sina grafvar och såge, hvilket likgiltigt slägte, som efterträdt dem — såge, huru osjelfständiga I ären, huru I ledas i band af prester och »komiterade», huru förfärligt rädda I ären för att någon skall tro, att I hysen de åsigter, I verkligen egen — de skulle skämmas för att de ledo för vår frigörelse — de skulle säga, att vi ej voro värdiga deras försakelser och oppoffringar, ty för att vara dem värdiga, måste vi fortsätta det verk de började. — Fins det då inga *karaktärer* i vår tid, som ha mod att *öppet* träda fram och säga: Från denna stunden skall du icke stå ensam, utan du har oss med dig!

Ack, att folket ville vakna upp ur den sekellånga dvala, i hvilken ett af eder okunnighet intresserat presterskap hitills hållit eder. Ett franskt ordspråk säger: *vår okunnighet är presternas styrka*. Må vi snart få upplysning, få ett sjelfständigt tänkande folk, som vandrar pligtens väg, lysta af sanningens välsignade sol, mot ett härligt framtidsmål, som visserligen ligger långt borta, men hvilket vi dock kunna närma oss.

Försvarsskrift.

Till Stockholms Rådstufvurätt!

På order från chefen för justitiedepartementet har åtal blifvit väckt mot mig med yrkande om straff enligt § 3 mom. 1 i tryckfrihetsförordningen jämfördt med kap. 7 § 1 strafflagen enligt detta lagrums nya lydelse af den 28 Okt. 1887, därför att jag från trycket utgifvit ett å Hörsalen i Örebro den 30 Maj hållet föredrag med titeln: »Hvad jag sagt och hvad jag icke sagt, svar på protestmötet och vidräkning med lektor Lyth och mine öfrige motståndare».

Innan målet öfverlämnas till juryns afgörande, ber jag att få afgifva följande förklaring.

Jag är anklagad för att i den nyssnämnda skriften ha gjort mig skyldig till hädelse mot gud.

En af våra förnämsta rättslärde, professor Hagströmer, säger, att »hädelse mot gud» begås af den, som hånar, yttrar förakt för eller förlöjligar *det högsta väsendet*.

I ett fall sådant som detta hade det varit önskvärdt, att åklagaren närmare angifvit, hvilket eller hvilka uttryck, som ansetts vara hädiska. Så har dock ej skett, utan i stället återopas hvad å sidorna 3, 4, 5, 6 och 7 förekommer.

Dessa sidor innehålla en på bibelcitad stödd framställning af gamla testamentets gudsbegrepp. De egen-skaper och handlingar, som i dessa biblens böcker tillskrifvas denna gud, äro sådana, att de af oss knappt kunna tänkas ens hos en mycket dålig person — ja, det är rent af vanvett att vilja tillskrifva en allgod och allvis gud dylikt. Judarnes gud är uttrycket för en den mest exklusiva nationalegoism, hvilken ej skydde några medel att vinna sitt mål.

Jag hemställer till mina jurymän, om den judiske gud, för hvilken jag i mitt åtalade föredrag uttalat min afsky och mitt djupa förakt — den gud nämligen, som tillät, ja äfven påbjöd de vederstyggliga massmord, som i det gamla testamentets krigshistorier skildras, verkligen kan vara det högsta väsendet — dessa dåd må hafva varit öfverensstämmande med judarnes af nationalkänslan förvirrade begrepp — hvad som är visst är att de ej låta förena sig med *våra* begrepp om moralisk och intellektuell förträfflighet, och dömes det för hädelse att uttala sig mot folkets dyrkan af den, som bevisligen med bestämda och tydliga ord befalt de största brott mot humanitetens lagar, mot menskorätt och folkrätt, så kan man sannerligen icke prisa dessa domare, att de äro angelägna att hålla gudsbegreppet så högt och ädelt, som man skulle önska. Den som i likhet med herr justitiedepartementets Bergström anser, att jag hädat gud genom mina uttalanden, måste naturligtvis utgå från den förutsättningen, att det högsta väsendet verkligen är den okunnige, trångbröstad och hämndfulla judiske nationalguden och att det högsta väsendet följaktligen är behäftadt med alla de för en gud vanärande inskränkningar, som jag i mitt föredrag uttalat mig mot. »Ty — jag upprepar här, hvad jag på sidan 5 i den åtalade skriften säger — denne gud, som omtalas i gamla testamentet är ingenting annat än en förstorad människa — han har samma fel, ofullkomligheter, brister och inskränkningar som människan. Det fins icke *en* egenskap hos människan, som icke äfven kännetecknar denne gud. Han har en synlig kropp, han äter, han behöfver hvila, han vredgas, han ångrar sig, han älskar dem, som älska honom, han hatar dem, som ej vilja erkänna honom — ja, han har själf syndat mot sina egna bud — *om* man nämligen på honom får ha lika stora anspråk som på en vanlig människa». — Hvar och en som läst gamla testamentets skrifter måste medgifva att så är förhållandet, och jag hemställer, huruvida *jag*, som *bestrid*, att vi kunna gifva en sådan person vår vördnad, dyrkan och tillbedjan, hädat det högsta väsendet, eller om icke snarare mine åkla-

gare, som synas förfäktade, att vi skola hålla denne judarnes gud fri från allt klander, i stället borde lastas för kränkning af hvad vi tänka oss som det högsta idealet af fullkomlighet.

Jag har sagt, att gamla testamentets gud är en syndare. När jag i Örebro framstälde denna sats som en naken tes utan bevis, blef den af hr justitieministern äfven åtalad för hädelse, men juryn der förklarade att mina teser ej inneburo någon hädelse. Jag vill väl hoppas, att hvad som i Örebro förklarats icke vara hädelse, ej heller skall befinnas vara det i Stockholm, därför att jag här styrkt mitt påstående med bevis ur bibeln.

Till *förnekelse* af både gamla testamentets gud och kristendomens gudar har jag snart sagdt på hvarje sida gjort mig skyldig.

Men till hädelse af det högsta väsendet har jag, enligt min mening, aldrig *kunnat* göra mig skyldig, då jag ingenstädes i hela världen funnit något högsta väsende, på hvilket jag kan tro — de gudar, jag hittills lärt känna, hafva antingen varit af oss människor skapade, hedniska, judiska eller kristna, eller ock filosofers abstrakta begrepp utan personligt lif.

Hvad hr justitieministern behagar kalla hädelse är endast ett kritiskt uppvisande af det osanna och dåliga i de religiösa föreställningar, som hysas af en del af vårt folk.

Men skulle detta verkligen anses för hädelse, beder jag de jurymän, som stå redo att härför uttala en fällande dom, innan de göra det, erinra sig att det var för sådan slags hädelse Jesus korsfästes, Stefanus stenades och Paulus med knapp nöd undgick att våldsamt mördas af en för den rena läran fanatiserad folkhop. Dessa män kallades på sin tid »hädare». (Se Math. 26: 65, Ap. Gern. 6: 11, 13; 21: 28) och för ett brott liknande deras går jag villigt och med gladt mod till mötes hvilket straff det vara må.

Hvad öfverstepresten och de skrifflärde ansågo för hädelse för 1800 år sedan har blifvit »den rena läran» i dag, men det är icke otänkbart, att hvad hr justitie-

ministern och de kristna presterna nu kalla hädelse, skall gälla för sanning inför en kommande upplyst och fördomsfri tidsålder.

De jurymän, som tilläventyrs komma att döma mig för hädelse, uttala dermed sitt gillande af och gifva sitt erkännande åt de romerske kejsarnes förföljelser mot de kristne, bidraga till upplifvandet af dylika sorgliga försök att med den råa styrkans lumpna medel afgöra striden mellan olika verldsåskådningar och betyga dermed, att om de lefvat i flydda tider, skulle de hafva dömt till döden just desse män, i hvilkas namn de nu vilja tvinga oss att tiga med våra känslor, våra tankar och vår tro.

Är det i dag rätt att verldslig makt söker afgöra konflikter på tankens område, så var det väl ock rätt att verldslig makt i medeltiden straffade kättersk tro med de kraftigare medel, som då stodo till buds.

Och då må våra kristne tuktomästare, ortodoxiens hålde riddare, inkquisitionens arftagare i det nittonde århundradet, justitieminister Bergström och hans män, med snaraste påbjuda firandet af jubileer öfver autodaféernas och tortyr-redskapens härliga triumfer öfver vaknade samveten och öfver de bekännelser, i hvilka tidevarfvenas längtan och hopp sökte ett uttryck.

Vi kalla dessa tider barbariska — de trodde sig vara upplysta. Men så skola kommande generationer säga, att vår s. k. upplysta tid varit fylld af vidskepelens och vantrons mörker, som blott då och då upplystes af några ljusets strålar, hvilka myndigheterna i sin enfald trodde sig kunna släcka med ett par lagparagrafer.

Tron i värkligen, att pligtens känslor äro så svaga, att de kunna döfvas af öfverhetens våldslag och att sanningen är så fal, att den låter sälja sig och tiger, därför att I ådömen några ringa ringa förkunnare böter och fängelse? Tron i verkligen, att den nya tid, som nu bryter in öfver världen och som redan gripit massorna med sin öfvervinnande makt, kan hämmas i sin väg genom de fördämningar, I söken uppresa? Tron I, att de sanningar jag uttalat äro min privata egendom och att I kunnen tillintetgöra dessa sanningar genom att straffa

mig? I kunnen ådöma mig att betala staten, därför att jag dristat följa mitt samvetes öfvertygelse och högt säga, hvad tusende inom sig tro och känna och därför att jag ej, såsom så många af Edra tjenstemän och medborgare, kunnat förnedra mig att hyckla en tro, som jag icke eger, och hålla inne med mina egna tankar för att få en god anställning i staten eller kyrkan — I kunnen bemäktiga Eder min kropp — men hafven i därmed vunnit något? Är det endast detta I åsyften? Är jag därmed öfverbevisad, att jag har orätt? Tron I att I på det sättet skolen lyckas pressa mine tankar tillbaks inom Eder trånga, af de tre trosartiklarne begränsade synkrets och få mitt hjerta att konventionellt slå i takt med Edra? Skall det tyflande folket känna sig öfvertygadt inför våldets argument och åter enligt den rena lärans föreskrifter börja tro de kristna prästerna, falla ner i andakt inför en vidskeplig fantasis idoler och värda ceremonier, som mistat trons innehåll — skrudar, som tiden växt ur? Visst kunnen I lyckas att till någon tid nedtysta dem, som i tro och öfvertygelse allvarligt tala om hvad som mer än allt annat värmer deras sinnen och uppfordrar dem till handling. Men hur länge skall denna tvungna tystnad vara? Inman I veten ordet af, skola de träda fram, den ena efter den andra, ja hundra och tusenden, och bekänna de af Eder förföljda sanningarna och I skolen snart finna Eder framför en här af viljestarka män och kvinnor, som äro beslutne att trotsa allt för att kämpa vår ande fri från de hyckleriets och lögnens bojer, hvari den kristna staten söker hinda henne. Det kan väl tyckas, att det ej astode mig, att på detta sätt tala till juryns män — de hafva ju endast att svara ja eller nej på frågan, om den ifrågavarande paragrafen är öfverträd eller ej.

Men enligt min mening ha juryns medlemmar rätt att uppfatta sin befogenhet större än så. Juryn är en *samvetsdomstol* och bör såsom sådan efter sitt samvete afgöra, om den nu framdragna paragrafen skall tillämpas i detta fall eller ej.

Men härtill kommer ännu en annan sak. För att jag skall kunna fällas, måste mina föredrag hafva åstadkommit *allmän förargelse*.

Tre gånger hafva dessa föredrag nu hållits inför talrika auditorier och hvarje gång hafva de blifvit helsade, ja till och med äfven afbrutna med ett bifall, som sannoligen minst af allt vittnat om förargelse. Vid alla dessa tillfällen, isynnerhet i Stockholm, hafva representeranter för ordningsmakten varit närvarande — ett af föredragen bevistades af omkring 20 poliskonstaplar — men de hafva ej ansett sig föranlåtna att ingripa och upplösa sammankomsten, hvilket varit deras pligt, om de funnit den ifrågavarande paragrafen i strafflagen öfverträdd.

Visst finnas de, som måste känna sig obehagligt berörda af mina föredrag, då jag ju uttalar mig mot hvad som för de kristne är kärt och dyrbart, men i samma mening väcka ock presternas predikningar förargelse, då de tala illa om de rationalistiska meningar som blifvit tusendes lifstro. Jag ber vidare att få påminna om, att de som högljudast skria om hädelse äro sådana som aldrig ähört mina föredrag utan lyssnat till de illvilliga och osanna beskyllningar det kristna förtalet satt i omlopp om mig och hvaraf pressen den sista tiden hvimlat. De som hört mig kunna vittna, att hvad jag förkunnar ej är i moraliskt hänseende underlägset kristendomen — jag anser det högre, ty jag inskärper, att människan skall handla godt och rätt ej af fruktan för ett helvete, af hopp om himlen eller tillfölje af heteronoma bud med ringaktande af den egna rättskänslans utslag, utan med ett sinne, fylldt af önskan att, i den mån man kan, underlätta och förljufva tillvaron för dem, hvilka våra ord och handlingar nå, och i tanke på dem, som skola lefva, när vi gått ur tiden.

Och härmed lemnar jag min sak i juryns händer med full förtröstan, att den ej skall stämpla som brottsligt, hvad som är framsprunget ur de renaste bevekelsegrunder och skrifvet endast i syfte att upplysa och gagna.

Med stöd af § 15 i tryckfrihetsförordningen anhåller jag till sist att detta mål med största skyndsamhet måtte afgöras.

Viktor E. Lennstrand.

1001851075

The first part of the report is devoted to a description of the work done during the year. It is divided into three main sections: the first dealing with the general work of the office, the second with the work of the various departments, and the third with the work of the various committees.

The second part of the report is devoted to a description of the work done during the year. It is divided into three main sections: the first dealing with the general work of the office, the second with the work of the various departments, and the third with the work of the various committees.

The third part of the report is devoted to a description of the work done during the year. It is divided into three main sections: the first dealing with the general work of the office, the second with the work of the various departments, and the third with the work of the various committees.

THE HISTORY OF THE

ROYAL SOCIETY OF LONDON

FROM ITS FIRST INSTITUTION

TO THE PRESENT TIME

BY JOHN DE LAET

AND JOHN WALLIS

IN TWO VOLUMES

THE SECOND VOLUME

CONTAINING THE HISTORY

OF THE SOCIETY

FROM THE DEATH OF

CHRISTOPHER WREN

TO THE PRESENT TIME

BY JOHN DE LAET

AND JOHN WALLIS

IN TWO VOLUMES

THE SECOND VOLUME

CONTAINING THE HISTORY

OF THE SOCIETY

